

Nicel Araştırma

Erken Dönem İçselleştirilen Bağlanma Deneyimlerinin Hikâyelerle Değerlendirilmesi: Bağlanma Senaryosu Değerlendirme Yönteminin Türkçe UyarlamasıMeltem ANAFARTA-ŞENDAG^{1*}¹Ufuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**

Bağlanma temsilleri, güvenli üs, bilişsel senaryo

Keywords:

Attachment representations, secure base, cognitive scripts

Öz

Bu çalışmada, erken dönem bağlanma deneyimlerinin ‘güvenli üs senaryosu’ olarak temsil edildiği görüşü temelinde geliştirilmiş olan ve yarı-projektif bir teknik olan Bağlanma Senaryo Değerlendirme (BSD) Yöntemi’nin Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Yaşları 18–58 arasında değişen toplam 197 katılımcı ile çalışma tamamlanmıştır. BSD’nin yanısıra çalışmada Kısa Semptom Envanteri, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Başa Çıkma Yolları Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II) ve Weschler Yetişkinler için Zekâ Ölçeği-Geliştirilmiş Form (WYZÖ-G) uygulanmıştır. BSD-Türkçe’nin test-tekrar test ve puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayılarının tatminkâr düzeyde olduğu belirlenmiştir. Iraksak geçerlik kapsamında BSD performansının bilişsel yetenek düzeyinden bağımsız olduğu, WYZÖ-G ile ilişkisizliği test edilerek saptanmıştır. Yakınsak geçerlik kapsamında ise, güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin psikolojik belirtiler ve romantik ilişkilerde bağlanma kaygı düzeyi ile negatif, sosyal destek algısı, sosyal destek arayışı ve problem odaklı başa çıkma ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, BSD’nin sağlıklı yetişkin ve klinik örnekleme beklendik düzeyde ayırt edebildiği sonucuna da ulaşılmıştır. Erken dönem deneyimlerinde şekillenen bağlanma temsillerinin, güvenli üs senaryosu olarak tanımlanmasının kuramsal katkıları ve bu senaryoların yarı-projektif bir teknik olarak BSD yöntemi ile ölçümlenebilmesinin uygulamaya yönelik katkıları tartışılmıştır. Ayrıca bilişsel terapi sürecinde, bağlanmanın güvenli üs bilişsel senaryoları kapsamında ele alınmasının olası faydaları vurgulanmıştır.

Abstract

The purpose of the study was to conduct the Turkish adaptation of the Attachment Script Assessment (ASA) procedure; a semi-projective technique that is based on the assumption that attachment experiences is internalized as ‘secure base scripts’. The study was completed with 197 adult participants between the ages of 18 and 58. In addition to ASA, Brief Symptom Inventory, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, Ways of Coping Questionnaire, Experiences in Close Relationships-II (ECR-II), and Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised (WAIS-R) were administered. Results revealed a satisfactory level of test-retest, and interrater reliability. Divergent validity was established by supporting the lack of significant correlation between ASA and WAIS-R. Convergent validity of ASA was established through positive correlations with perceived social support, seeking social support, problem focused coping and negative correlations with psychological symptoms and attachment anxiety. Also, ASA scores were shown to be successful in discriminating the psychiatric clinical sample from a nonclinical sample. The results were discussed both in terms of the theoretical contribution of conceptualizing attachment representations as cognitive secure base scripts and in terms of the practical contribution of the ASA providing an unobtrusive way of assessing these scripts. Also, possible contributions of focusing secure base scripts in cognitive therapies have been discussed.

*Sorumlu Yazar, Ufuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 129 (06836), İncek Gölbaşı, Ankara/TÜRKİYE, Tel: 0 (312) 586 74 14
e-posta: meltemanafarta@yahoo.com

DOI: 10.31682/ayna.525056

Gönderim Tarihi (Received): 10.02.2019; Kabul Tarihi (Accepted): 28.06.2019
2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Anne ve bebek arasındaki bağ, ilk günden bu yana çoğu kişilik ve psikopatoloji kuramının merkezinde olmuştur. Ortak gözlem; bu bağın bebeği kısa ve uzun vadede kritik olarak etkilediği, ayrılık ve kayıpların hem anne hem de bebekte yoğun kaygı ve üzüntünün yanı sıra, telafi edilmesi zor ve süreklilik gösteren psikolojik olumsuzluklara neden olduğudur. Ancak, bu gözlem her ne kadar ortak olarak paylaşılsa da, anne-bebek bağının doğası, işleyişi ve etkilerine yönelik, zaman içerisinde çok farklı açıklamalar öne sürülmüştür. Bu açıklamalardan biri olan bağlanma kuramının (Bowlby, 1958), erken dönem deneyimlerin kritik önemine vurgu yapan psikodinamik yaklaşımlar ile (bkz. Erikson, 1950; Freud, 1926; Klein, 1926; Winnicott, 1953) bu deneyimlerin zihinsel yapılanmalarına işaret eden bilişsel kuramlar (bkz. Young, 1999) arasında bir geçit oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Anne-bebek bağının doğasını evrimsel ve evrensel bakış açısıyla anlamlandıran bağlanma kuramı (Bowlby, 1969), annenin bebek için fiziksel rolünün de ötesinde duyu düzenleyici rolüne odaklanmıştır. Ancak, anne-bebek bağının doğasına yönelik açıklamalar bir yana, bağlanma kuramını alan yazında kritik bir konuma taşıyan en önemli önerge, bebeğin yaşamındaki bu ilk deneyiminin içselleştirilme sürecine yönelik olmuştur. Bu kapsamda bilişsel psikolojiden faydalanan Bowlby (1969), Craik'in (1967) organizmanın hayatta kalabilmek için yaşadığı çevrenin içsel çalışan bir modelini oluşturduğu ifadesinden esinlenerek, bağlanmanın 'İçsel Çalışan Modeller' (İÇM) olarak zihinde temsil edildiğini öne sürmüştür. Buna göre bağlanma İÇM'leri, bebeğin duygusal ihtiyaçları karşısında annenin duyarlılığı ve etkinliği çerçevesinde şekillenmekte ve bebeğin zihninde kendi değeri, sevilebilirliği, diğerlerinin güvenilirliği ve dünyanın başa çıkılabilirliğine yönelik bilgileri içermektedir (Bowlby, 1969). Bu modeller ilerleyen yıllarda diğer bağlanma ilişkilerine genellenerek beklenti ve duyguları şekillendirmekte (Bowlby, 1973) ve güçlü bir deneyim olmadıkça da 'beşikten mezara' devam etmektedir (Bowlby, 1969, s.208). Bağlanma kuramının İÇM'lere yönelik kritik önergeleri birçok ampirik çalışmada tutarlı olarak desteklenmiştir. Bebeklik dönemi bağlanma örüntülerinin arkadaşlara ve romantik ilişkilere genellendiği (Hazan ve Shaver, 1987; Furman, Simon, Shaffer ve Bouchey, 2002), yetişkinlikte süreklilik gösterdiği (Waters, Merrick, Treboux, Crowell ve Albersheim, 2000) ve nesiller arası aktarıldığı (Benoit ve Parker, 1994) araştırmalarda ortaya konulmuştur. Ayrıca, bağlanma temsillerinin uyum sağlama (Cooper, Shaver ve Collins, 1998), yardım etme ve yardım alma davranışı (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Simpson, Rholes, Orina ve Grich, 2002), özellikle yakın ilişkilerde olmak üzere duyu ve davranışların düzenlenmesi (Cassidy, 1994; Fivush ve Sales, 2006; Main, 1990) ile ilişkili olduğu da gösterilmiştir.

Ancak, bağlanmanın İÇM aracılığıyla zihinde temsil edildiğinin öne sürüldüğü yıllarda, bilişsel psikolojiye yönelik bulgu ve açıklamaların kısıtlı olmasının, bu önergeyi de sınırlandırdığı ve İÇM'nin belirsiz, soyut ve genel bir kavram olarak yeterli düzeyde tanımlanmadığı ifade edilmiştir (bkz. Hinde, 1988; Thompson ve Raikes, 2003; Waters, Corcoran ve Anafarta, 2005). Bu belirsizlik yıllar içinde İÇM'lerin, birçok farklı şekilde kavramsallaştırılmasına ve birçok farklı yöntemle ölçülmesine neden olmuştur (bkz. Ainsworth ve ark., 1978; Crowell ve Owens, 1996; Main ve Goldwyn, 1994; Fraley, Waller ve Brennan, 2000). Bağlanma kuramının temel önermelerini tutarlı olarak destekleyen, geçerli ve güvenilir araçlar olarak alan yazında yaygın olarak kullanılmakta olan tüm bu araçların Bowlby'nin ilk önerdiği İÇM'lerin dolaysız ölçümü olmadığı ve bağlanma modellerinin bilişsel yapı taşlarının hala belirlenmemiş olduğu da ifade edilmektedir (Waters ve Waters, 2006).

İlk olarak İÇM'lerin yapısına dikkat çeken Bretherton (1990); bu modellerin dil gelişiminden önceki dönemde yapılandığına dikkat çekerek, bağlanma temsilinin semantik bilgidan ziyade, duygu düzenlemeye (stres yönetimine) yönelik işlemsel bilgi içeren senaryolardan oluştuğunu öne sürmüştür. Waters ve Rodrigues-Doolabh (2001) ise, bu bilişsel senaryonun akışını detaylandırmıştır. Buna göre; güvenli bağlanmanın zihinde temsil edilen senaryosu şu adımlardan oluşmaktadır:

- Duygusal bağ ile yakınlık kuran iki kişi, duygusal alış verişin olduğu ve karşılıklılığı içeren aktif bir etkileşim içerisindedir.
- Bu etkileşim bir tehlike ile ketlenir ve tehlike karşısında mağdur olan taraf gerginlik hisseder,
- Bu gerginliğin çözümü için bağ kurulan ve güçlü olandan yardım talep edilir,
- Yardım talebi güçlü olan tarafından fark edilir ve cevaplanır,
- Yardım, mağdur tarafından kolayca kabul edilir,
- Yardım, sorunun çözümünde etkili olduğu gibi, yatıştırıcı ve keyif vericidir,
- Atlatılan gerginliğin ardından, her şey rayına oturur ve kalınan yerden yola devam edilebilir.

Deneyim ve bilişsel gelişimle çocuğun zihninde neden-sonuç zinciri olarak yapılandığı belirtilen bu temsiller, Waters ve Waters (2006) tarafından "Güvenli Üs Senaryosu" olarak isimlendirilmiş ve bağlanma İÇM'sinin yapıtaşı olduğu öne sürülmüştür. Dolayısıyla, yaşamın ilk yıllarında duyarlı bir bakım verme aracılığıyla bebek; dünyada tehlikeler olabileceğini, bu tehlikeler karşısında güçsüz kalarak kötü hissedebileceğini, bu hislerin paylaşılması durumunda ise etkili bir yardımın gelerek, yaşamın normale döneceğini sıklıkla deneyimler ve bu senaryoyu içselleştirir. Öte yandan, yeterince duyarlı bir bakımın olmaması bebeğin, bu senaryoyu deneyimlemediği ve bilmediğine işaret eder.

Güvenli üs senaryolarını değerlendirmek amacıyla Waters ve Waters (2006), bu temsilleri tetikleyebilecek kılavuz kelimelerin listelendiği hikâye taslakları oluşturmuştur (bkz. Şekil 1).

BEBEĞİN SABAHI		
Anne	gülümseme	kayıp
bebek	hikaye	ağlamak
kucaklamak	taklit	bulmak
oyun	oyuncak ayı	öğle uykusu

Senaryo Puanı : 1

“... Bebek sabah gözlerini açtığı anda karşısında annesini buldu. Annesi onun uyandığını görünce onu kucağına aldı. Daha sonra böyle ona çeşitli oyunlar yaptı hikâyeler anlattı, taklitler yaptı. Annesi bu sırada hep gülümsüyordu. Zaten bebek de annesini hep bu gülümseyen yüzüyle tanıyordu. Annesi bu oyunları sırasında bebeğin oyuncak ayısını da kullanmak istedi fakat oyuncak ayı her zaman olduğu yerde yoktu. Kaybolmuştu. Anne ağlamaya başladı. Bebek onu ilk kez ağlarken görüyordu. Aslında bu oyuncak ayı annesine de onun annesinden kalan bir hatıraydı ve kaybolması onu çok üzdi. Neyse ki anne oyuncak ayıyı çok geçmeden buldu. Yatağın altına yuvarlanmıştı sadece. Sevinen anne tekrar gülümseyen yüzüyle bebeği öğle uykusuna yatırdı ve oyuncak ayıya sıkı sıkı sarılıp kendisi de güzel bir uykuya daldı...”

Senaryo Puanı : 3

“Annesi sabahleyin çocuğunun yanına gider ve onu kucaklayarak içeriye götürür. Daha sonra oyun oynarlar. Daha sonra annesi ona bir hikâye anlatır. Hikâye kahramanlarını taklit eder. Daha sonra çocuk oyuncak ayısının kaybolduğunu fark eder ve ağlamaya başlar. Annesi de bunun bir şeyleri kaybettiğini fark ederek aramaya başlar ve oyuncak ayısını bularak çocuğa verir. Çocuk ta öğle uykusuna yatar.”

Senaryo Puanı : 7

“O gün güneşli bir gündü ve yürümeye henüz başlamış olan küçük çocuk yataktan doğruldu ancak yataktan kendisi çıkabilecek kadar büyümemişti. Yataktan sesler geldiğini duyan annesi onu kucakladı ve oyun oynadıkları yere getirdi. Kahvaltısını hazırlayana kadar onu oraya oturttu ve gülümseyerek oyalanması için hikâyeler anlattı. Daha sonra taklitler yaptı. Küçük çocuk taklitleri ve annesinin hikâyelerini çok seviyordu, her ne kadar hepsini anlamasa da, merakla annesini takip ediyordu. Annesi eline oyuncak ayısını verdi ve içerde yemeği hazırlamaya gitti. Annesi içerde yemeği hazırlarken birden içerden küçük çocuğun ağlama sesleri geldi. Annesi önce başına bir şey mi geldi diye endişelendi. Gidip baktığında çocuğun ortalıkta dolanarak oyuncak ayısını aradığını fark etti. Oyuncak ayıyı kaybetmişti odanın içinde ve bulamıyordu. Annesi ‘Güzelim ayımı mı kaybettin sen, hmm acaba nereye gitmiş olabilir ki’ diye konuşarak bir yandan da ayıyı aramaya başladı. Koltuğun arkasına düşmüş olduğunu gördü. Onu alarak küçük çocuğuna verdi. Bu ağlamanın ardından çocuk birden rahatlamış, yüzüne bir gülümseme gelmişti. Kahvaltıyı ettikten sonra çok değerli oyuncak ayısına da sarılarak güzel bir öğle uykusu uyudu.”

Şekil 1. ‘Bebeğin Sabahı’ senaryosu (anne-çocuk) için sunulan kılavuz kelimeler ve hikâye örnekleri

Güvenli üs senaryo bilgisinin zihindeki temsil düzeyine bağlı olarak bireylerin, kılavuz kelimelerde gizli olan beklendik senaryoyu fark ederek tutarlı bir şekilde aktarabilecekleri tahmin edilmiştir. Bu hedefle geliştirilen Bağlanma Senaryo Değerlendirme (BSD) Yöntemi, farklı özellikte bağlanma ilişkilerine işaret eden ve toplam dört hikâyenin anlatılmasını içeren yarı-projektif bir uygulama olarak yapılandırılmıştır (Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001; Waters ve Waters, 2006). Bu hikâyeler oyuncak ayısını kaybeden bir bebek ve annesi (Bebeg'in Sabahı), bisikletten düşerek bacağını inciten bir çocuk ve annesi (Doktor Ziyareti), kampta ses ve karanlıktan korkan bir genç ve sevgilisi (Kamp Gezisi) ve trafik kazası yaşayan bir yetişkin ve eşi (Özlem'in Kazası) ile ilgilidir.

BSD'nin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik yapılan kapsamlı çalışmalar, hikayelerde değerlendirilen güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin tüm bağlanma ilişkilerine genellenebilirliğini (Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001), zaman içinde sürekliliğini (Vaughn ve ark., 2006) ve kültürler arası tutarlılığını (Rodrigues-Doolabh, Zevallos, Turan ve Green, 2003) ampirik olarak desteklemiştir. Ayrıca bağlanma kuramı temel önerleriyle tutarlı olarak, annenin güvenli üs senaryo bilgi düzeyi ile bakım verme duyarlılığı (Coppola, Vaughn, Cassibba, ve Costantini, 2006) ve çocuğunun bağlanma stilleri (Bost ve ark., 2006; Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001) arasında güçlü bir ilişki olduğu da gösterilmiştir. Güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin duygu düzenlemedeki işlevini vurgulayan çalışmalarda, senaryo bilgi düzeyi yüksek olan yetişkin bireylerin görüşmeler sırasında kendi çocukluk dönemlerine ilişkin tutarlı ve savunucu olmayan aktarımlar yapabildikleri, bu bireylerin duygularını aktarmaya, anlamaya ve değerlendirmeye daha açık oldukları da ifade edilmiştir (Coppola ve ark., 2006; Dykas, Woodhouse, Cassidy ve Waters, 2006). Ayrıca, güvenli üs senaryo bilgi düzeyi düşük olan bireylerin algıyı çarpıtan, başa çıkma esnekliğini sınırlandıran ve ilişkileri olumsuz etkileyebilecek savunucu tutumları tercih ettikleri de gösterilmiştir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Tüm bunlara ek olarak güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin, nöro-psikolojik ve fizyolojik tepkilerle ilişkisini inceleyen araştırmalar da, bu bilişsel temsillerin işlevine yönelik önemli bulgular ortaya koymuştur. Buna göre; güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin, duygusal uyaranlar içeren deney uygulamalarında prefrontal kortikal alan ve bilişsel kontrolle ilişkili korteks alanlarındaki aktivite ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Warren ve ark., 2010). Benzer şekilde senaryo bilgi düzeyinin, bebek stres sinyallerine karşı verilen fizyolojik tepkilerle (elektrodermal aktivite) ilişkili olduğu da gösterilmiştir (Groh ve Roisman, 2009). Tüm bu bulgular, bağlanma temsillerinin duygu düzenleme sürecindeki rolüne ve nesiller arası aktarım süreçlerine yönelik alan yazındaki diğer sonuçları pekiştirmekle beraber, içsel çalışan modellerin (Bowlby, 1973) yapı taşlarının güvenli üs senaryoları olabileceğine ve BSD'nin de geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Son yıllarda bağlanma temsillerini güvenli üs senaryoları düzeyinde ele alan çalışmaların sayısının arttığı ve BSD yöntemi kapsamında farklı yaş ve bağlanma ilişkileri içeren hikâye taslaklarının çeşitlendiği dikkat çekmektedir (Chen ve ark., 2013; Dykas ve ark., 2006; Waters, Bosmans, Vandevivere, Dujardin ve Waters, 2015). Buna ek olarak, BDT uygulamalarında bağlanmanın, terapi hedefi olarak ele alınmadığına işaret eden Bosmans (2016), bunun nedenini bağlanma zihinsel temsillerinin net olarak tanımlanmamış olmasıyla ilişkilendirmiş ve BSD ile tanımlanan güvenli üs senaryolarının, bilişsel terapi uygulamalarına ve etkinliğine olası katkılarını vurgulamıştır.

Klinik alan yazında bağlanma, farkındalık dışında işleyen süreçler ve zihinselleştirme temelinde ele alınmakta, bu nedenle de çalışmalarda gözlem, görüşme ve benzeri yöntemlere ağırlık verilmektedir. Bu ve benzeri değerlendirme yöntemlerinin, öz bildirime dayalı bağlanma ölçümleriyle zayıf ilişkisine ve bu konudaki çelişkili bulgulara işaret eden çalışmalar, öz bildirime dayalı ölçümlerin bağlanmayı farklı düzeyde kavramsallaştırdığına ve savunma dinamiklerinin bu ölçümlere verilen cevaplar üzerinde karıştırıcı etkisine vurgu yapmaktadır (bkz. Ravitz, Maunder, Hunter, Sthankiya ve Lancee, 2010; Waters, Crowell, Elliot, Corcoran ve Treboux, 2002). Bu noktada BSD yöntemi, alanda daha önce tercih edilen gözlem ve görüşme yöntemlerine kıyasla çok daha pratik bir değerlendirme aracı olduğu gibi, öz bildirimlerin belirtilen dezavantajlarını kontrol etme olanağı da sunmaktadır. Sonuç olarak BSD yöntemi, klinik çalışmalar için değerli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de özellikle klinik psikoloji kapsamında yetişkin bağlanma temsilleri için kullanılabilir gözlem ve görüşme araçları henüz bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, BSD gibi uygulama ve yorumlamada pratik bir aracın Türkçe’ye uyarlanmasının öncelikle ulusal klinik alan yazına belirgin katkıları olacağı ve uluslararası alan yazında bağlanma kuramını ele alan klinik çalışmalarla kıyaslanabilecek araştırmalara olanak sağlayacağı düşünülmüştür. Buna ek olarak BSD’nin Türk kültürü için geçerliğinin desteklenmesinin uluslararası alan yazına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bağlanma kuramı evrimsel ve evrensel bir temele dayanarak geliştirilmiştir (Bowlby, 1969). Bu kapsamda BSD yönteminin farklı dil ve kültürlerde de geçerli olduğu gösterildikçe, bağlanma ve bağlanma temsillerinin evrenselliğine yönelik destekleyici kanıtlar da artacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmada, ulusal ve uluslararası alan yazına katkıları da dikkate alınarak BSD yönteminin, sağlıklı ve klinik Türkiye örneğinde geçerlik ve güvenilirliği kapsamlı olarak test edilmiştir.

Yöntem

Örneklem

Sağlıklı Öğrenci Örnelemi. Ankara'nın çeşitli üniversitelerinde öğrenim gören toplam 97 (Erkek $n = 28$, %29; Kadın $n = 70$, %71) bekâr öğrenci araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır. Yaş ortalaması 21 ($SS = 1.9$) olan öğrenci örnekleminde ruhsal, bedensel ya da nörolojik kronik hastalıklar dışlama kriteri olarak belirlenmiştir (bkz. Tablo 1).

Sağlıklı Yetişkin Örnelemi. Bu örnekleme yaş, eğitim ve cinsiyet gibi sosyo-demografik özellikler açısından klinik örnekleme benzer özelliklere sahip olan ve yaşları 20–55 ($Ort = 31$, $SS = 10.7$) arasında değişen toplam 53 yetişkin (Erkek $n = 12$, %21; Kadın $n = 41$, %79) oluşmuştur. Bu örnekleme de ruhsal, bedensel ya da nörolojik kronik hastalıklar dışlama kriteri olarak belirlenmiştir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

		Öğrenci Örnelemi ($n = 97$)		Yetişkin Örnekleme ($n = 53$)		Klinik Örnekleme ($n = 47$)	
		n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Erkek	28	29	12	21	21	45
	Kadın	70	71	41	79	26	55
Medeni Durum	Evli	-	-	22	42	23	49
	Bekâr	97	100	31	58	24	51
Eğitim	İlköğretim	-	-	6	10	8	17
	Lise	-	-	21	40	22	47
	Y. Okul	-	-	10	19	7	15
	Üniversite	97	100	16	31	10	21

Klinik Örnekleme. Ankara'daki çeşitli hastanelerin psikiyatri kliniklerinde en az altı aydır belirli bir tanı ile ayaktan ilaçla takip edilen vakalar çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada psikotik ve madde kullanımıyla ilişkili bozukluklar ile organik kökenli nörolojik hastalıklar, BSD yönteminin sağlıklı olarak uygulanmasında engel teşkil edebileceği dikkate alınarak dışlama kriteri olarak belirlenmiştir. Bu kriterlere ek olarak, duygusal ve zihinsel olarak işbirliği yapabilecek durumdaki vakalar örnekleme dâhil edilmiştir. Klinik örnekleme yaşları 18–58 arasında ($Ort = 30.7$, $SS = 11.8$) değişen toplam 47 kişiden oluşmuştur (Erkek $n = 21$, %45; Kadın $n = 26$, %55) (bkz. Tablo 1). Katılımcıların %47'si ($n = 22$) anksiyete

bozukluğu (yaygın kaygı bozukluğu, sosyal kaygı bozukluğu ve panik bozukluk), %40'ı ($n = 19$) depresyon, %13'ü ($n = 6$) ise somatoform bozukluğu (konversiyon ve somatizasyon) ana tanıları ile takip edilmektedir. Somatoform bozukluğu ana tanısı ile takip edilen grupta, eştanı olarak depresyon ve/veya anksiyete bozuklukları da bildirilmektedir. Ayrıca katılımcıların %15'inde ($n = 7$) kişilik bozukluğu (sınırdaki ve histrionik) eştanısı da bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve fiziksel-ruhsal sağlık durumuna yönelik sorular içermektedir.

Kısa Semptom Envanteri (KSE). Derogatis (1992) tarafından genel psikolojik belirtiselliğin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen KSE, 53 madde ve beş faktörden (kaygı, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik, saldırganlık) oluşan bir tarama ölçeğidir. KSE, 5 noktalı Likert tipi (0 = *Hiç*, 4 = *Çok fazla*) ölçek üzerinden puanlanmakta, alt ölçeklerden alınan puanlar ayrı değerlendirilebildiği gibi, toplam belirti indeksi olarak tüm test puanı da kullanılabilir. Ölçekten alınan yüksek puan ilgili alandaki psikolojik belirti düzeyinin arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Hisli Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmış ve iç tutarlık katsayıları alt ölçekler için .55 ve .86 arasında rapor edilmiştir. Türkçe formun sosyal karşılaştırma ($r = .14 - .34$), boyun eğicilik ($r = .16 - .42$), strese yatkınlık ($r = .24 - .36$) ve yalnızlık ($r = .34 - .57$) ile ilişkili olduğu, ayrıca psikolojik danışmaya başvuran ve başvurmayan grubu da anlamlı şekilde ayrıştırılabildiği gösterilmiştir. Bu çalışma örneklemini için kaygı, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve saldırganlık boyutlarının iç tutarlık katsayıları sırasıyla .89, .92, .86, .88 ve .82 olarak tespit edilmiştir.

Baş Çıkma Yolları Ölçeği (BYÖ). Folkman ve Lazarus (1988) tarafından geliştirilen BYÖ, stresli durumlarla başa çıkmada kullanılan bilişsel ve davranışsal stratejileri değerlendiren bir ölçektir. BYÖ'nün bu çalışmada 38 maddelik, dört faktörlü (problem odaklı başa çıkma, iyimser/sosyal destek aracılığıyla başa çıkma, kadercilik ve çaresizlik) ve 3 noktalı Likert tipi (1 = *Hiçbir zaman*, 3 = *Her zaman*) ölçek üzerinden değerlendirilen Türkçe versiyonu kullanılmıştır (Karancı, Alkan, Akşit, Sucuoğlu ve Balta, 1999; Kesimci, 2003). Ölçeğin tüm faktörleri için iç tutarlık katsayıları .77 ila .88 aralığında rapor edilmiştir. Alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar stres karşısında belirli bir stratejinin daha yoğun kullanıldığına işaret etmektedir. Bu çalışma örneklemini için problem odaklı başa çıkma, iyimser/sosyal destek aracılığıyla başa çıkma, kadercilik ve çaresizlik boyutlarının iç tutarlık katsayıları sırasıyla .78, .70, .83 ve .75 olarak belirlenmiştir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ). Toplam 12 madde ve 7 noktalı Likert tipi (1 = Kesinlikle hayır, 7 = Kesinlikle evet) olan ölçek, algılanan sosyal desteğin

düzeğini değerlendirmektedir (Zimet, Dahlen, Zimet ve Forley, 1988). Ölçekte aile, arkadaş ve önemli diğerlerinden algılanan sosyal destek ayrı olarak değerlendirilebildiği gibi, toplam puan da tercih edilebilmektedir. Yüksek puanlar sosyal destek algısının da arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından yapılmış, iç tutarlık katsayıları .80 ila .95 aralığında rapor edilmiş ve ölççeğin umutsuzluk ($r = -.18 - -.45$), yalnızlık ($r = -.37 - -.68$) ve psikolojik belirtiler ($r = -.26 - -.74$) ile negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma örneklemini için ASDÖ iç tutarlık katsayısı .89 olarak belirlenmiştir.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II). Yetişkin romantik ilişkilerde bağlanma düzeğini, “Kaygı” ve “Kaçınma” boyutlarıyla 7 noktalı Likert tipi ölççek (1 = *Kesinlikle katılmıyorum*, 7 = *Kesinlikle katılıyorum*) üzerinden değerlendiren YİYE-II, toplam 36 maddeden oluşmaktadır (Fraley ve ark., 2000). Ölçeği oluşturan iki boyuttan alınan yüksek puanlar, bağlanmada kaygı ve kaçınma düzeğinin arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından yapılmıştır. Türkçe formun iki faktörlü yapısı doğrulamış ve faktörlerin özsaygı ($r = -.19, -.32$), onaylanmama kaygısı ($r = .17, .55$) ve ilişki tatmini ($r = -.23, -.49$) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Altı hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenirliliği tatminkâr düzeyde ($r = .81, .82$) rapor edilmiştir. Bu çalışma örneklemini için Kaçınma boyutunun iç tutarlılığı .80, Kaygı boyutunun iç tutarlılığı ise .86 olarak belirlenmiştir.

Weschler Yetişkinler İçin Zekâ Ölçeği-Geliştirilmiş Form (WYZÖ-G). Yetişkin zekâ düzeğini belirlemek amacıyla Weschler (1981) tarafından geliştirilip gözden geçirilmiş olan WYZÖ-G ile sözel (Genel Bilgi, Sayı Dizisi, Sözcük Dağarcığı, Aritmetik, Yargılama, Benzerlikler) ve performans (Resim Tamamlama, Resim Düzenleme, Küplerle Desen, Parça Birleştirme, şifre) zekâ düzeği standart olarak değerlendirmektedir. WYZÖ-G’nin Türkiye standardizasyonuna yönelik bulgular rapor edilmiş, performans ve sözel alt testler ile tüm test iç tutarlılığı .86 ile .92, toplam 11 alt test için iç tutarlık katsayıları ise .69 ile .92 aralığında tespit edilmiştir. İki-yarım test güvenirlilik katsayıları ise .89 ile .92 arasında belirtilmiştir (Sezgin, Başbuğ, Karaağaç ve Yılmaz, 2014).

Bağlanma Senaryo Değerlendirme Yöntemi (BSD). Detaylı ve gerçeğki olmak koşulu ile toplam beş hikâye oluşturulması beklenen, 20–30 dakika arasında süren ve ses kaydı alınarak uygulanan BSD’de, ilk hikâye örnektir (Sinema). Geriye kalan dört hikâyeden ikisi, anne-çocuk (Bebeğin Sabahı, Doktor Ziyareti), diğer ikisi de iki yetişkin (Özlem’in Kazası, Berna ile Emre’nin Kamp Gezisi) arasında geçen olayları içerir. Her hikâyeye için belirli bir sırada dizili 12 kılavuz kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin sıralaması güvenli üs senaryo akışına uygun olarak belirlenmiştir ve her hikâyeye bir stres etkeni içermektedir (bkz. şekil 1).

Deşifre edilen her hikâye, puanlama yönergesi çerçevesinde (Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001) ve güvenli üs senaryosuna uyumluluk düzeyine göre 1 ile 7 arasında değerlendirilir. Karakterlerin duygusal ve karşılıklılık içeren etkileşimleri, güvenli üssün olumsuz duyguları çözümlemedeki etkinliği ve empati düzeyi dikkate alınır. Tüm hikâyelerin ortalama puanı, kişinin güvenli üs senaryo bilgi düzeyini gösterir. Düşük puanlar (< 4) güvenli üs senaryo bilgisinin zayıflığına veya tutarsızlığına işaret eder ve “güvensiz bağlanma” ile ilişkilendirilir. Yüksek puanlar ise (≥ 4); güvenli üs senaryo bilgisinin var olduğuna işaret eder ve “güvenli bağlanma” ile ilişkilendirilir.

BSD'nin orijinal geliştirme çalışmasında geçerlik ve güvenilirliği destekleyen bulgular sunulmuştur (Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001). Öncelikle çocuk senaryolarının ($r = .89$) ve yetişkin senaryolarının ($r = .78$) hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle ($r = .83$) güçlü düzeyde ilişkili olduğu gösterilmiş ve bu bulgu genellenmiş olan tek bir güvenli üs senaryosunun varlığına destek olarak vurgulanmıştır. Bu bağlamda farklı bağlanma ilişkilerine yönelik hazırlanan senaryoların birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olması bu yöntemin yapı geçerliğine kanıt olarak da rapor edilmiştir. Ayrıca, oluşturulan hikâyeler altı farklı kültürde (İsviçre, Romanya, Kolombiya, Zimbabve, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri) incelendiğinde de çocuk senaryolarının ilişkisi .50 ile .68 aralığında, yetişkin senaryolarının ilişkisi ise .41 ile .74 aralığında rapor edilmiştir (Rodrigues-Doolabh ve ark., 2003). Buna ek olarak; BSD'nin bağlanmayı görüşme yoluyla değerlendiren yöntemlerle güçlü düzeyde ilişkili olduğu ($r = .51-.66$), sözel ve zihinsel yetenek ile ise ilişkisiz olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, üniversite örnekleminde yapılmış olan bir çalışmada, güvenli üs senaryo bilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin üniversite yaşamına uyum programlarına daha fazla gönüllü oldukları, danışmanlardan daha rahat destek aldıkları ve yeni öğrencilere sosyal destek vermeye daha istekli oldukları belirtilmiştir (Steiner, Arjomand ve Waters, 2003).

Bu çalışmada kullanılmış olan BSD'nin Türkçe'ye çevirisi, kılavuz kelimelerin farklı kültürler için anlamlılığının değerlendirildiği bir ön çalışmada gerçekleştirilmiştir (Rodrigues-Doolabh ve ark., 2003). Altı ülkenin dâhil olduğu çalışmada, çocuk senaryoları için ortalama puanlar 3.67 (Romanya) ve 4.12 (İsviçre) arasında, yetişkin senaryoları için ortalama puanlar ise 3.44 (Zimbabve) ve 4.14 (İsviçre) arasında belirlenmiştir. Ayrıca, çocuk senaryolarının birbiriyle korelasyonunun .49 (Romanya) ve .68 (İsviçre), yetişkin senaryolarının birbiriyle korelasyonunun ise .41 (Romanya) ve .74 (Zimbabve) arasında değiştiği de gösterilmiştir. Söz konusu çalışmada Türk örneklemini 24 anne ile temsil edilmiş ve diğer ülkelerin sonuçlarıyla benzer şekilde, çocuk senaryolarının ortalama puanı 3.97 ve birbiriyle korelasyonu .51; yetişkin senaryolarının ortalama puanı 3.88 ve birbiriyle korelasyonu .67 olarak belirtilmiştir.

İşlem

Bu çalışmanın öncesinde gerekli olan akademik ve idari izinler sağlanmıştır. Bununla birlikte tüm katılımcılar araştırma hakkında önceden bilgilendirilip, ses kaydı onayı alınıp, vazgeçme hakları hatırlatılarak gönüllülük esasına göre çalışmaya dâhil edilmişlerdir.

Araştırmacı, BSD uygulama, puanlama ve eğitici eğitimini yöntemin geliştiricisi olan Harriet S. Waters (2003; SUNY-Stony Brook, NY) ile tamamlamıştır. Buna dayanarak çalışmada iki değerlendiricinin eğitimi, araştırmacı tarafından, Waters ve Rodrigues-Doolabh'ın (2001) orijinal el kitabı takip edilerek tamamlanmış ve değerlendirme yeterlikleri örnek uygulamalar ile teyit edilmiştir (Değerlendirme yeterliği için alt limit, yapılan puanlama ile hakem puanları arasında .80 ilişki olmasıdır). Deşifre edilen hikâyelerin tümü körleştirme sonrasında araştırmacı tarafından puanlanmıştır. Ayrıca seçkisiz olarak ikiye bölünen hikâyeler, diğer iki değerlendirici tarafından da bağımsız olarak puanlanmıştır. Böylece tüm hikâyeler, biri araştırmacı olmak kaydıyla, iki ayrı değerlendirici tarafından puanlanmıştır. Her hikâye için puan, iki değerlendiricinin puan ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Tüm BSD puanı ise dört hikâyeden alınan puanların ortalaması hesaplanarak belirlenmiştir.

Çalışmada planlanan geçerlik ve güvenilirlik testlerinin uygulanabilirliğine göre üç ayrı örnekleme ulaşılmıştır. İlk örneklem, ıraksak geçerlik için kullanılacak ve iki saat süren WYZÖ-G'nin uygulanabilmesi ve test-tekrar test güvenirliliğinin üç ay arayla yapılabilmesi amacıyla, zaman ve mekân şartları dikkate alınarak üniversite öğrencilerinden seçilmiştir. Ayrıca, alan yazında bağlanmanın kavramsallaştırılması ve ölçümlenmesine yönelik çelişkili bulguların da sorgulanabilmesi amacıyla seçilmiş olan YİYE-II'nin kullanımında, medeni durumun karıştırıcı bir etken olacağı dikkat alınarak, bu testin evli olmayan bir grupta ele alınmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu nedenle de YİYE-II sadece üniversite örnekleminde uygulanmıştır. Toplam 97 öğrenciye tek oturumda BSD ve tüm ölçek bataryası (YİYE-II, KSE, BYÖ ve ASDÖ) uygulanmıştır. Ayrıca katılımcıların %51'ine ($n = 49$) WYZÖ-G ikinci bir oturum planlanarak yapılmıştır. Uygulamaların sırası, taşıma etkisini kontrol edebilmek amacıyla oturumlar arası ve oturum içinde olmak üzere dengelenmiştir. Örneklemin %51'ine ($n = 49$) üç ay sonra ikinci kez BSD uygulanmıştır.

İkinci örnekleme, üniversite öğrencisi olmayan ancak, araştırmanın yapıldığı üniversite ve hastanelerde çalışan yetişkinler dâhil edilmiştir. Bu örneklem iki temel amaç doğrultusunda belirlenmiştir. Öncelikle, çeşitli geçerlik testlerinin uygulanabilmesi için test gücünü arttıracak şekilde sağlıklı örneklem büyüklüğünün genişletilmesi hedeflenmiştir. İki örneklemin birleştirilmesiyle BSD'nin yapısal geçerliği (senaryoların ilişki düzeyine göre) ve yakınsak geçerliği (KSE, BYÖ ve ASDÖ'nün BSD ile ilişki düzeyine göre) test edilmiştir. Ayrıca

bu örneklem, araştırmanın üçüncü basamağına dâhil olan klinik örneklem ile kıyaslama sağlaması açısından belirli sosyo-demografik özelliklerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim) benzer olması dikkate alınarak oluşturulmuştur (bkz. Tablo 1). Bu örnekleme BSD uygulamasına ek olarak, ölçek bataryası verilmiş (KSE, BYÖ ve ASDÖ) ve uygulama sırası dengelenmiştir.

Üçüncü ve son örneklem, BSD'nin ayırt edici geçerliğini test etmek amacıyla psikiyatri kliniklerinde ayaktan ilaç tedavisiyle takip edilen yetişkinlerden oluşturulmuştur. Psikiyatri vakalarının tanıları takip edildikleri kliniklerdeki uzmanlar tarafından DSM-IV (APA, 2000) standartlarına göre belirlenmiştir. Tanı koyma, değerlendirme süreci ve bu süreçteki tanısal kararların değişkenliği dikkate alınarak örnekleme dâhil edilecek hastaların en az altı aydır değişmez bir tanıyla takip ediliyor olmaları bir standart olarak belirlenmiştir. Bu gruba yalnızca BSD uygulaması yapılmıştır.

Araştırma üç örneklem için eş zamanlı şekilde yürütülmüştür. Verilerin analizi "SPSS 20.0" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam üç örneklem grubu için toplam katılımcı sayısı, eksik veriler ve uç değerlerin iptali sonrası belirlenmiştir. Olası karıştırıcı değişkenler olarak yaş, cinsiyet ve eğitim durumunun BSD puanı ile ilişkisi incelenmiş ve bu değişkenler ile BSD arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

Bulgular

BSD Güvenirlilik Bulguları

Puanlayıcılar arası güvenirlilik. Araştırmadaki üç örnekleme oluşturan 197 katılımcıdan deşifre edilen toplam 788 (197*4) hikâyenin her biri iki puanlayıcı tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendiricilerin puanlama uyumu Sınıflar içi Güvenirlilik katsayısı (SİG) ile değerlendirilmiştir. Toplam BSD puanında iki değerlendirici için SİG .92 ($p < .001$; %95 güven aralığı = .76 - .97) olarak belirlenmiştir. Ayrıca; BSD'yi oluşturan dört senaryo için uyumun .82 ila .90 ($p < .001$) arasında değiştiği görülmüş ve puanlayıcılar arasında tüm hikayeler için anlamlı ve güçlü düzeyde uyum tespit edilmiştir (bkz. Tablo 2).

Test-tekrar test güvenirliliği. BSD, üniversite öğrenci örnekleminin %51'ine ($n = 49$) üç ay arayla iki defa uygulanmıştır. Aralıklı alınan ölçümler arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiş ve toplam BSD puanı için güçlü düzeyde test-tekrar test güvenirlilik katsayısı tespit edilmiştir ($r = .77, p < .001$). Test-tekrar test güvenirlilik katsayısının 'Kamp Gezisi' için anlamlı ancak orta düzeyde ($r = .40, p < .001$), diğer üç senaryo için ise anlamlı ve güçlü düzeyde ($r = .71, .72, .78, p < .001$) olduğu belirlenmiştir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2

BSD Puanlayıcılar Arası (SİG) ve Test-Tekrar Test Güvenirlik Katsayıları

	Puanlayıcılar Arası Güvenirlik (N = 190)		Test -Tekrar Test (3 ay) (n = 49)
	SİG	Güven Aralığı %95	
Bebeğin Sabahı	.90**	.71-.97	.71**
Doktor Ziyareti	.89**	.68-.96	.78**
Özlem'in Kazası	.90**	.71-.97	.72**
Kamp Gezisi	.82**	.51-.94	.40**
Toplam BSD	.92**	.76-.97	.77**

Not. SİG: Sınıflar içi Güvenirlik, ** $p < .01$

BSD Geçerlik Bulguları

Öncelikle, Türkçe senaryoların her biri için sağlıklı (öğrenci ve yetişkin) örneklemin kılavuz kelimelerden anlamlı ve farklı düzeylerde puanlanabilir hikâyeler oluşturabildiği teyit edilmiştir. Ardından çocuk (Bebeğin Sabahı, Doktor Ziyareti) ve yetişkin (Özlem'in Kazası, Kamp Gezisi) senaryoları için toplam puan ortalamaları hesaplanmıştır. Çocuk senaryoları için sağlıklı öğrenci ve yetişkin örneklemin ortalama puanları eşit ($Ort = 4.3$, $SS = 1.5$), yetişkin senaryoları için ise sağlıklı öğrenci ve yetişkin örneklemin ortalama puanları sırasıyla 3.9 ($SS = 1.3$) ve 4.1 ($SS = 1.4$) olarak belirlenmiştir. Senaryoların ortalama puan değerleri Tablo 3' te sunulmuştur.

Tablo 3

BSD Puan Ortalama ve Dağılımları

	Öğrenci Örneklemi (n = 97)			Yetişkin Örnekleme (n = 53)			Klinik Örnekleme (n = 47)		
	Ort.	SS	Ranj	Ort.	SS	Ranj	Ort.	SS	Ranj
Senaryolar									
“Bebeğin Sabahı”	4.4	1.9	6	4.7	1.9	6	3.0	1.2	4.5
“Doktor Muayenesi”	4.1	1.6	6	3.8	1.7	6	2.6	1.1	4
“Özlem'in Kazası”	4.1	1.6	6	4.3	1.6	6	2.8	1.0	4
“Kamp Gezisi”	3.7	1.3	6	3.8	1.5	5-50	2.9	.8	4
Çocuk Senaryoları	4.3	1.5	6	4.3	1.5	5-50	2.8	1.0	3.63
Yetişkin Senaryoları	3.9	1.3	5-75	4.1	1.4	5-75	2.9	.7	4
Toplam BSD	4.1	1.3	5.63	4.2	1.3	5.25	2.8	.8	3.06

Yapısal Geçerlik. BSD anne-bebek, anne-çocuk, iki sevgili ve evli bir çift olmak üzere, çocukluk ve yetişkinlik dönemine has dört farklı bağlanma senaryosu içermektedir. Ancak, bağlam farklılaşsa dahi hikâyelerin genellenmiş tek bir güvenli üs senaryo bilgisine dayanarak oluşturulduğunu ifade eden Waters ve Rodrigues-Doolabh (2001), senaryoların birbiriyle olan güçlü düzeyde ilişkisini BSD'nin yapısal geçerliğine kanıt olarak göstermiş ve bu dört hikâyenin tek bir yapıyı değerlendirdiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla BSD'nin yapısal geçerliği, bu çalışmada da hikâyelerin birbiriyle ilişki düzeyi değerlendirilerek ele alınmıştır. Pearson korelasyon katsayısı bulguları, tüm örneklem için ($N = 190$) çocuk (Bebeğin Sabahı-Doktor Ziyareti) ($r = .75, p < .01$) ve yetişkin (Özlem'in Kazası-Kamp Gezisi) ($r = .70, p < .01$) senaryolarının hem kendi içlerinde hem de karşılıklı ($r = .78, p < .01$) olarak güçlü ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak, çocuk ve yetişkin senaryolarının ortalama puanlarının da toplam BSD ile güçlü ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir (sırasıyla .90, .92 $p < .01$) (bkz. Tablo 4).

Tablo 4

BSD Senaryolarının Pearson Korelasyon Katsayıları (N = 190)

	01	02	03	04	05	06	07
01. "Bebeğin Sabahı"							
02. "Doktor Ziyareti"	.75**						
03. Çocuk Senaryoları	.86**	.83**					
04. "Özlem'in Kazası"	.61**	.63**	.66**				
05. "Kamp Gezisi"	.55**	.50**	.47**	.70**			
06. Yetişkin Senaryoları	.64**	.63**	.78**	.89**	.87**		
07. Toplam BSD	.81**	.73**	.90**	.85**	.73**	.92**	

Not. ** $p < .01$

Yakınsak-ıraksak geçerlik. BSD'nin yakınsak geçerliği, bağlanma ile kuramsal olarak ilişkisi öne sürülen psikolojik belirtiler (KSE), stresle başa çıkma yolları (BYÖ) ve sosyal destek algısıyla (ASDÖ) ilişkisi test edilerek değerlendirilmiştir. Buna göre; BSD toplam puanı ve KSE'nin Depresyon ($r = -.25, p < .01$), Anksiyete ($r = -.31, p < .01$), Somatizasyon ($r = -.25, p < .01$), Saldırganlık ($r = -.35, p < .01$) ve Olumsuz Benlik ($r = -.32, p < .01$) alt ölçekleri arasında orta düzeyde, negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde; BSD toplam puanı BYÖ-Kadercilik ile orta düzeyde ve negatif yönde ($r = -.33, p < .01$), BYÖ-Problem Odaklı Başa Çıkma ($r = .22, p < .01$) ve BYÖ-İyimserlik/Sosyal Destek Arayışı ($r = .22, p < .01$) ile de zayıf ancak pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Son olarak, BSD ile ASDÖ'nün ilişkisi değerlendirilmiş ve pozitif yönde

istatistiksel olarak anlamlı, düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r = .25, p < .01$) (bkz. Tablo 5).

Ayrıca, alan yazında bağlanmanın kavramsallaştırılması ve ölçümlenmesine yönelik tartışmalar ve çelişkili bulgular dikkate alınarak, bağlanmayı genellenmiş zihinsel temsiller düzeyinde ele alan BSD ve yetişkin bağlanma ilişkilerindeki tutum ve beklentiler düzeyinde ele alan YİYE-II'nin ilişkisi Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile test edilmiştir. Hem çocuk ($r = -.35, p < .01$) hem de yetişkin ($r = -.31, p < .01$) senaryolarının YİYE-II Kaygı alt boyutu ile negatif yönde, orta ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, BSD yetişkin senaryolarının, YİYE-II Kaçınma boyutu ile negatif yönde, orta ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ($r = -.20, p < .05$) ancak, çocuk senaryolarıyla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (bkz. Tablo 5).

BSD'nin ıraksak geçerliği senaryolardan alınan puanların zekâ ile anlamlı korelasyonunun olmadığı beklentisiyle test edilmiştir. Buna göre; BSD'nin çocuk ve yetişkin senaryolarının WYZÖ-G'nin ne Sözel ne de Performans Zekâ puanları ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkisinin olmadığı bulunmuştur (bkz. Tablo 5).

Ayrt edici geçerlik. BSD'nin ayrt edici geçerliği, toplam senaryo puanlarının klinik örnekleme ($n = 47$) sağlıklı yetişkin örneklemden ($n = 53$) anlamlı olarak ayırıştırma gücü değerlendirilerek test edilmiştir. Buna göre; BSD toplam puan temelinde katılımcıların iki grup (Klinik örneklem-Sağlıklı yetişkin örneklem) içerisinde doğru sınıflandırılma yüzdeleri Kanonik Diskriminant Fonksiyon analizi ile incelenmiş ve istatistiki olarak anlamlı sonuç elde edilmiştir ($\Lambda = .71, \chi^2(1) = 33.54, p = .000$). Bu doğrultuda, kanonik korelasyon katsayısı .54 olarak belirlenmiş ve çapraz doğrulama ile örneklemin %73'ünün doğru sınıflandırıldığı bulunmuştur. Buna göre; klinik örneklemin %81'i ($n = 38$), sağlıklı yetişkin örneklemin ise %66'sı ($n = 35$) doğru olarak sınıflandırılmıştır (bkz. Tablo 6). Yanı sıra, iki örneklemin BSD toplam puanları arasındaki fark bağımsız gruplar t-testi ile değerlendirilmiş ve klinik örneklemin BSD puan ortalamasının ($Ort = 2.9, SS = .66, Ranj = 5.63$) sağlıklı yetişkin örneklemin ortalamasından ($Ort = 4.2, SS = .12, Ranj = 3.06$) anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur ($t(98) = -6.34, p < .001$). Ayrıca, klinik örneklemin BSD'den elde ettiği puan ranjının darlığı dikkat çekmiş ve bu grubun 1 ila 7 arasında puanlanan hikâyelerden alabildikleri en yüksek puan ortalamasının 5.5 olduğu tespit edilmiştir. Tüm örneklem için BSD puan ortalama ve ranjları Tablo 3' te sunulmuştur.

Tablo 5

BSD Geçerlik Bulgularına Yönelik Pearson Korelasyon Katsayıları

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17
01 Yaş																	
02 KSE: Depresyon	-.04																
03 KSE: Anksiyete	-.02	.84**															
04 KSE: Somatizasyon	.01	.72**	.80**														
05 KSE: Saldırganlık	-.07	.68**	.75**	.63**													
06 KSE: Olumsuz Benlik	-.09	.74**	.81**	.66**	.72**												
07 BYÖ: Kadercilik	.26**	.37**	.36**	.31**	.29**	.40**											
08 BYÖ: Çaresizlik	-.13	.62**	.54**	.41**	.45**	.62**	.29**										
09 BYÖ: Problem Odaklı	.25**	-.50**	-.44**	-.33**	-.33**	-.40**	-.08	-.45**									
10 BYÖ: İyimsizlik/Sosyal Destek Arayışı	.20*	-.48**	-.42**	-.31**	-.44**	-.37**	-.01	-.42**	.74**								
11 ASDÖ: Toplam	.01	-.41**	-.42**	-.31**	-.36**	-.50**	-.17	-.31**	.40**	.43**							
12 YIYE-R: Kaygı (n = 97)	-.06	.48**	.62**	.51**	.54**	.64**	.36*	.39*	-.42**	-.32*	-.42**						
13 YIYE-R: Kaçınma (n = 97)	.03	.61**	.42**	.33*	.37*	.38*	.33*	.33*	-.15	-.41**	-.23	.39**					
14 WYZÖ-G: Sözel (n = 49)	.21	.11	.01	.01	.09	-.03	-.06	-.21	.16	-.12	.03	-.14	.03				
15 WYZÖ-G: Performans (n = 49)	.05	-.30*	-.24	-.24	-.27	-.31*	-.18	-.35*	.22	.32*	.10	-.07	-.17	.10			
16 BSD: Çocuk Senaryoları	-.16	-.25**	-.31**	-.25**	-.35**	-.32**	-.34**	-.15	.23**	.19	.21*	-.35*	-.08	-.04	.16		
17 BSD: Yetişkin Senaryoları	-.09	-.18	-.25**	-.21**	-.28**	-.31**	-.24**	-.17	.14	.18	.22**	-.31*	-.20*	-.13	.15	.78**	
18 BSD: Toplam	-.12	-.24**	-.31**	-.25**	-.35**	-.35**	-.33**	-.19	.22**	.21**	.25**	-.37*	-.17	-.11	.17	.90**	.92**

Not. ** $p < .01$, * $p < .05$; KSE: Kısa Semptom Envanteri, BYÖ: Başa Çıkma Yolları Ölçeği, ASDÖ: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, YIYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, WYZÖ-G: Weschler Yetişkinler için Zeka Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu, BSD: Bağlanma Senaryoları Değerlendirme; YIYE-II'ye yönelik katsayılar 97, WYZÖ-G'ye yönelik katsayılar ise 49 kişilik öğrenci örneklemini ile hesaplanmıştır. Diğer tüm katsayılar birleştirilmiş sağlıklı yetişkin örneklemini üzerinde hesaplanmıştır ($N = 150$).

Tablo 6

Diskriminant Fonksiyon Analizi ile Sınıflandırma Yüzdeleri

		Yordanan Grup Üyeliği		
Gruplar		Klinik Ö. n (%)	Sağlıklı Ö. n (%)	Toplam n (%)
Gerçek Grup Üyeliği	Klinik Ö.	38 (%81)	9 (%19)	47 (%100)
	Sağlıklı Ö.	18 (%34)	35 (%66)	53 (%100)

Tartışma

Bu çalışmada bağlanma içsel çalışan modellerinin (İÇM; Bowlby, 1969) bilişsel yapıtaşlarının değerlendirilmesine yönelik yeni bir yaklaşım ele alınmıştır. Bu kapsamda, erken dönem bağlanma deneyiminin, güvenli üs senaryosu olarak neden-sonuç ilişkisine dayalı bir olay-zaman akışı şeklinde temsil edildiğini öne süren Waters ve Waters'ın (2006) bu önergesinin ve bu önergeyi desteklemek için geliştirdikleri kılavuz kelime yönteminin Türk kültürü için uygunluğu değerlendirilmiştir.

BSD yönteminde kullanılan kılavuz kelimelerle Türk katılımcıların farklı temsil düzeyine işaret eden çeşitlilikte hikâyeler oluşturabildikleri (Örnek için bkz. Şekil 1) ve hikâyelerden alınan puan ortalamalarının farklı kültürlerde yapılmış araştırmalarda raporlanan ortalamalarla benzer düzeyde olduğu görülmüştür (Rodrigues-Doolabh ve ark., 2003). Güvenirlik kapsamında BSD'nin zaman içerisinde ve farklı değerlendiriciler arasında tutarlı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

Ayrıca, farklı gelişimsel dönemlerdeki bağlanma ilişkilerinin örneklendiği dört senaryodan alınan puanların birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili bulunması, BSD yönteminin yapısal geçerliğini ve farklı bağlanma ilişkilerine genellenebilir tek bir senaryo temsili olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Ancak, korelasyonlar arası farkın anlamlı olup olmadığına yönelik bir inceleme yapılmamış olmakla birlikte, her biri ikişer hikâyeden oluşan çocuk ve yetişkin senaryolarının, grup içi korelasyon değerlerinin gruplar arası korelasyon değerlerinden daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Alan yazındaki bazı araştırmalarda da dikkat çeken bu bulgu (Dykas ve ark., 2006) genellenebilir tek bir güvenli üs senaryosu olmakla birlikte gelişimsel dönemlere ve yaşamdaki deneyimlere bağlı senaryo yapısında minimal değişiklikler olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu nedenle, BSD yöntemindeki farklı gelişimsel dönem ve ilişkilere yönelik (bebeklik, çocukluk, genç çift, yetişkin çift) dört hikâye taslağının eksiltmeden uygulanması önerilmektedir.

Yapısal geçerliğe ek olarak BSD yönteminin yakınsak geçerliği, bağlanma kuramının duygu ve davranış düzenlemeye yönelik önergeleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bağlanmanın psikopatoloji etiolojisinde kritik bir faktör olduğuna işaret eden bulgular (DeKlyen ve Greenberg, 2008) bağlanma temsili güvensiz olan bireylerin stres anında yakınlarından duygusal destek almakta zorlandıklarına veya bu destekten fayda görmediklerine (Simpson ve ark., 2002), dolayısıyla olumsuz duygular ve ilişkili problemlerle doğrudan başa çıkmada zorlandıklarına işaret etmektedir (Fivush ve Sales, 2006). Bu bulgularla paralel olarak BSD-Türkçe hikâyelerinde güvenli üs senaryo bilgi düzeyi düştükçe, yakın ilişkilerde algılanan sosyal desteğin düştüğü, stresle başa çıkmada kadercı yaklaşımlar artarken, problem odaklı ve sosyal destek arayışı içeren yaklaşımların da azaldığı görülmüştür. Benzer şekilde, güvenli üs senaryo bilgi düzeyi ile çeşitli psikolojik belirtilerin de (anksiyete, depresyon, somatizasyon, saldırganlık, olumsuz benlik) tutarlı olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Güvenli üs senaryo bilgi düzeyi düşük olan bireylerin daha fazla kaygı, depresif belirtiler, öfke ve somatik şikâyetler yaşadıkları, benlik algılarının daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

BSD'nin ıraksak geçerliği, hikâyelerden alınan puanların genel zekâ düzeyiyle ilişkili olmadığı savı ve bunu destekleyen bulgular (Waters ve Rodrigues-Doolabh, 2001) doğrultusunda test edilmiştir. Sonuçlar sözel ve performansa yönelik yetenek düzeyindeki artışın, BSD puanındaki yükselmeye ilişkili olmadığını, dolayısıyla bu uygulamanın bilişsel yeteneklerden bağımsız olarak değerlendirme yapabildiğini desteklemiştir.

BSD'nin geçerliği kapsamında son olarak bu yöntemin ayırt edici geçerliği, klinik ve sağlıklı örneklemelerin karşılaştırılmasıyla test edilmiştir. Klinik örneklem ana tanı veya eş tanı olarak depresyon, anksiyete ve somatoform bozukluğu olan yetişkinlerden oluşmuştur. Bowlby, bebek için anne kaybının üzüntü ve depresyon (1980), kayıp tehdidinin ise kaygı ve öfke (1973) duygusu ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca anne ile kurulan bağda, telafi edilemeyen kayıp ve tehditlerin, benlik değeri ile dünyanın güvenilirliğine yönelik en olumsuz ve dirençli temsillere neden olduğunu belirten Bowlby (1973; 1980), bu temsillerin yaşam boyu risk faktörü oluşturduğuna da dikkat çekmiştir. BSD-Türkçe'nin depresyon veya anksiyete hastalarının %81'ini, sağlıklı yetişkin örneklemin ise %66'sını doğru olarak ayırtılabildiği görülmektedir. Bununla birlikte sağlıklı yetişkin örneklemin tüm puan aralığında (1 – 7) değerlendirilebilen hikâyeler oluşturabildikleri, ancak klinik örneklemin hikâyelerden alabildikleri en yüksek puanın 5.5 olduğu da dikkat çekmiştir. Hikâyelerden alınan puanlar bireyin güvenli üs senaryo bilgi düzeyinin zenginliği olarak yorumlanmaktadır. Dört ve üzeri puan almak güvenli üs senaryo bilgisinin var olduğuna ve güvenli bir bağlanmaya işaret ederken bu skaladan en yüksek alınan 6 ve 7 puanlar, oluşturulan hikâye içeriklerindeki en zengin duygusal alışverişe ve empati düzeyine işaret etmektedir. Klinik örneklemdaki katılımcıların BSD'de bu düzeyde puanlanabilecek hikâyeler oluşturamamış olmaları da bu

yöntemin ayırt edici geçerliğini destekler niteliktedir. Alan yazınla tutarlık gösteren bu bulgu BSD-Türkçe'nin geçerliğine önemli bir kanıt olarak değerlendirilmektedir.

Tüm bunlara ek olarak bu çalışmada, yarı-projektif BSD ile öz bildirim dayalı YİYE'nin ilişkisi, alan yazındaki çelişkili bulgular kapsamında sorgulanmıştır. Romantik ilişkilerdeki bağlanma kaygı ve kaçınma düzeyini sorgulayan YİYE'de; terkedilme ve sevilme beklentisiyle ilişkili olan bağlanma kaygı düzeyinin, BSD hikâyeleri ile tutarlı ve orta düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ancak, duygusal yakınlık kurmaktan rahatsızlık duymayla ilişkili olan bağlanma kaçınma düzeyinin, yalnızca yetişkin senaryoları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, alan yazındaki benzer bulgularla karşılaştırıldığı zaman anlamlı olmaktadır. Davranış gözlemleri, performans değerlendirmeleri ve görüşmeler ile güçlü düzeyde ilişkisi tutarlı olarak tespit edilen BSD'nin, romantik ilişkilerde bağlanma kaygı ve kaçınma düzeyini öz bildirim ile ölçümleyen YİYE ile ilişkisi de çeşitli çalışmalarda ele alınmıştır. YİYE'nin diğer gözlem ve görüşme teknikleriyle ilişkisine benzer şekilde, BSD yöntemi ile de çelişkili bulgular rapor edilmiştir. Buna göre; bazı çalışmalar yalnızca bağlanma kaygısı (Waters ve ark., 2002) ya da yalnızca bağlanma kaçınması (Steele ve ark., 2014) ile hikâye puanlarının ilişkili olduğunu gösterirken, bazı çalışmalar da kaygı ve kaçınma ilişkisinin hikâyelere göre farklılaştığına işaret etmektedir (Dykas ve ark., 2006).

YİYE'nin sadece BSD ile değil, diğer gizil bağlanma ölçümleriyle (gözlem ve görüşme) ilişkisine yönelik bulguların da tutarsız olması, öte yandan, BSD'nin benzeri gizil bağlanma ölçümleriyle tutarlı ve güçlü düzeyde ilişkisi alan yazında tartışılan temel konuyu tekrar göz önüne çıkarmaktadır. Buna göre, her iki ölçüm de (BSD ve YİYE) bağlanma kavramını ele alma açısından benzer olmakla birlikte, bu iki ölçümün benzerliğinden ziyade farklılıkları dikkat çekmektedir. Temel farklılık ise bağlanmanın kavramsallaştırılması, diğer bir deyişle, işe vuruk tanımıyla ilgilidir. BSD bağlanmayı, erken dönem deneyimleriyle içselleştirilmiş ve genellenmiş, farkındalık olmaksızın otomatik süreçlerle duygu, düşünce ve davranışları düzenleyen zihinsel yapıtaşları çerçevesinde tanımlamaktadır. Öte yandan YİYE, bağlanmayı belirli bir romantik ilişkiye yönelik tutumlar ve beklentiler bağlamında tanımlamaktadır. Bu ölçümün iki boyutunu oluşturan “kaygı” ve “kaçınma” ise; kurulan ilişkideki güvensiz bağlanma sonucu tetiklenen duygu düzenleme stratejilerine işaret etmektedir. Özetle BSD, ilişkilerden bağımsız ve açık bellek süreçlerinden etkilenmeksizin değerlendirme yaparken, YİYE romantik ilişkilere ve bu ilişkilerdeki anılara dayalı bir değerlendirme yapmaktadır (Derleme için bkz. Ravitz ve ark., 2010). Kavramsallaştırmadaki bu fark zorunlu olarak ölçüm yöntemindeki farklılığı ortaya çıkarmaktadır ki, bu da yine alan yazında tutarsız bulguların tartışılmasında sıklıkla ifade edilmektedir (Ravitz ve ark., 2010; Waters ve ark., 2002). Sonuç olarak, bu çalışmada BSD ve YİYE'nin ilişkisine yönelik elde edilen bulgunun dikkatli ele alınması gerekmektedir. Alan yazınla benzer olan bu bulgu, ne BSD'nin ne de YİYE'nin geçerliğine kanıt olması açısından yeterli görülmemektedir ancak, belirli noktalara işaret

etmesi açısından önemlidir. Buna göre, araştırmalarda bağlanmanın ele alındığı kavram düzeyiyle uyumlu şekilde ölçümlenmesi ve farklı yöntemlerin bir arada kullanıldığı çalışmalarda sonuçların bu farklar gözetilerek yorumlanması önemlidir. BSD-Türkçe versiyonuna özgü olarak da bu yöntemin gelecekteki araştırmalarda, bağlanma değerlendirmesinde altın standart olarak kabul edilen gözlem ve görüşme yöntemleri ile ilişkisinin desteklenmesi önerilmektedir.

Bağlanma zihinsel temsillerinin güvenli üs senaryosu şeklinde tanımlanarak, yarı-projektif bir teknikle ölçümlenebilmesinin, bağlanma alan yazınına olduğu kadar bilişsel terapi yaklaşımlarında da katkıları olacağı düşünülmektedir (Bosmans, 2016). Çoğu bilişsel terapi yaklaşımı, erken dönem bağlanma ilişkisinin en derindeki inançları yapılandırdığını ifade etmektedir (Beck, 1995; Safran, 1990; Young, 1999). Bununla birlikte en derindeki bilişsel yapıların gözlemlenemiyor olması nedeniyle, daha yüzeysel bilişlerin değerlendirildiği ve derindeki yapıların işlevsel sonuçlarına dayanarak çıkarım yapıldığı da belirtilmektedir (Garratt, Ingram, Rand ve Sawalani, 2007). Bu noktada BSD yöntemi, en derinde ve gözlemlenemez olarak kabul edilen erken dönem bağlanma temsillerinin ölçümlenebilmesi için objektif bir alternatif sunmaktadır. Dolayısıyla en derinde temsillendiği ifade edilen güvenli üs senaryolarının (1) daha yüzeysel ve daha kolay ulaşılabilir olan bilişsel şemalarla ilişkisi, (2) ampirik olarak etkinliği desteklenmiş olan bilişsel terapi sürecindeki değişimi, (3) bir risk veya koruyucu faktör olarak psikopatoloji etiolojisindeki rolü ve (4) bir zenginlik ya da ketleyici faktör olarak terapötik süreç ile etkileşiminin ele alınmasının, bilişsel terapi araştırma ve uygulamalarında yeni ve önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Bağlanmanın BDT uygulamalarında henüz terapi hedefi olarak ele alınmadığını vurgulayan Bosmans (2016), bağlanma temsillerinin BDT sürecinde ele alınmasının terapi etkinliğini arttırabileceğini ifade etmekte ve güvenli üs bilişsel senaryolarının bu süreçte kullanımına yönelik öneriler sunmaktadır.

Yalnızca bir değerlendirme tekniği olarak değil, kuramsal bakış açısı olarak da yeni bir yaklaşım ortaya koyan BSD yönteminin tercihinde ve kullanımında çeşitli sınırlılıklardan bahsetmek mümkündür. Öncelikle BSD'nin erken dönem deneyimlerinde içselleştirilen bağlanma temsilleri ile sınırlı bir araç olduğu, her ilişkinin bağlanma ilişkisi olmadığı gibi, tüm temel inançların da sadece bağlanma deneyiminde yapılanmadığı dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla BSD'ye dayalı genel çıkarımlarda bu kavramsal sınırlılıkların gözetilmesi önemlidir. Ayrıca, araştırma ve uygulamalarda BSD'nin yarı-projektif bir teknik olarak özbildirim ölçekleri ile bir arada kullanılmasının, yöntemsel farklılıklar nedeniyle tutarsız sonuçlar verebileceği göz önüne alınmalıdır. Bu tip araştırmalarda BSD ile uyumlu gözlem ve görüşmeye dayalı ölçümlerin tercih edilmesi faydalı olacaktır. Son olarak BSD yönteminin eğitim, uygulama ve puanlama süreci, benzer amaçla kullanılan gözlem ve görüşmelere kıyasla çok daha kısa ancak, özbildirim ölçeklerinden de daha uzun bir süreç gerektirmektedir.

BSD'nin uygulama ve puanlama eğitimi, iki günlük kuramsal aktarım ve puanlama pratikleri içermektedir. Ancak, kullanıcıların bağlanma kuramı, bu kuramın klinik bakış açısı ve uygulamaları konularında bilgili olması da yöntemin sağlıklı kullanılabilmesi için kritiktir.

Sonuç olarak, kavramsal ve teknik sınırları çerçevesinde BSD-Türkçe'nin tatminkâr düzeyde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu desteklenmiştir. Yeni bir değerlendirme aracı olmasının ötesinde, erken dönem bağlanma temsillerinin yapılanmasına yönelik farklı bir bakış açısının test edilmesine de olanak sağlayan BSD'nin, hem bağlanma hem de bilişsel terapi alan yazınında halen cevap aranmakta olan bazı sorulara alternatif cevaplar sunabileceği ifade edilmektedir (Bosmans, 2016). Bu kapsamda, bağlanma temsillerini güvenli üs senaryoları temelinde ele alan çalışmaların ulusal ve uluslararası alan yazında gerekli olduğu, bulguların da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ainsworth, M. D. S, Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: Assesed in the strange situation and at home*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision (DSM-IV-TR)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Beck, J. S. (1995). *Cognitive therapy: Basics and beyond*. New York: Guilford.
- Benoit, D., & Parker, K. C. (1994). Stability and transmission of attachment across three generations. *Child Development*, 65(5), 1444-1456.
- Bosmans, G. (2016). Cognitive behaviour therapy for children and adolescents: Can attachment theory contribute to its efficacy? *Clinical Child and Family Psychology Review*, 19(4), 310-328. doi: 10.1007/s10567-016-0212-3
- Bost, K. K., Shin, N., McBride, B. A., Brown, G. L., Vaughn, B.E., Coppola, G., Verissimo, M., Monteiro, L. & Korth, B. (2006). Maternal secure base scripts, children's attachment security, and mother-child narrative styles. *Attachment and Human Development*, 8(3), 241-260. doi: 10.1080/14616730600856131
- Bowlby, J. (1958). The nature of child's tie to his mother. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 39(5), 350-373.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol. 3. Loss: Sadness and depression*. London: Hogarth.
- Bretherton, I. (1990). Communication patterns, internal working models, and the intergenerational transmission of attachment relationships. *Infant Mental Health Journal*, 11(3), 237-252.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 228-283.
- Chen, C. K., Waters, H. S., Hartman, M., Zimmerman, S., Miklowitz, D. J., & Waters, E. (2013). The secure base script and the task of caring for elderly parents: Implications for attachment theory and clinical practice. *Attachment and Human Development*, 15(3), 332-348. doi: 10.1080/14616734.2013.782658
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
- Coppola, G., Vaughn, B. E., Cassibba, R., & Costantini, A. (2006). The attachment script representation procedure in an Italian sample: Associations with Adult Attachment Interview scales and with maternal sensitivity. *Attachment and Human Development*, 8(3), 209-219. doi: 10.1080/14616730600856065
- Craik, K. J. W. (1967). *The nature of explanation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crowell, J. A., & Owens, G. (1996). *Current Relationship Interview and scoring system*. Unpublished manuscript, State University of New York at Stony Brook.
- Derogatis, L. R. (1992). *Brief Symptom Inventory: Administration, scoring and procedures manual-II*. Clinical Psychometric Research, Inc.: New York.

- Dykas, M. J., Woodhouse, S. S., Cassidy, J., & Waters, H. S. (2006). Narrative assessment of attachment representations: Links between secure base scripts and adolescent attachment. *Attachment and Human Development, 8*(3), 221-240. doi: 10.1080/14616730600856099
- Eker, D., Arkar, H., & Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi, 12*(1), 17-25.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton.
- Fivush, R., & Sales, J. M. (2006). Coping, attachment, and mother-child narratives of stressful events. *Merrill-Palmer Quarterly, 52*(1), 125-150.
- Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1988). Coping as a mediator of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*(3), 464-475. doi: 10.1037/0022-3514.54.3.466
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*(2), 350-365. doi: 10.1037//0022-3514.78.2.350
- Freud, S. (1926). Inhibitions, symptoms and anxiety. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud içinde (pp. 77-175). London: The Hogarth Press.
- Furman, W., Simon, V. A., Shaffer, L., & Bouchey, H. A. (2002). Adolescents' working models and styles for relationships with parents, friends, and romantic partners. *Child Development, 73*(1), 241-255.
- Garratt, G., Ingram, R. E., Rand, K. L., & Sawalani, G. (2007). Cognitive processes in cognitive therapy: Evaluation of the mechanisms of change in the treatment of depression. *Clinical Psychology: Science and Practice, 14*(3), 224-239. doi:10.1111/j.1468-2850.2007.00081.x
- Groh, A. M., & Roisman, G. I (2009). Adults' autonomic and subjective emotional response to infant vocalizations: The role of secure base script knowledge. *Developmental Psychology, 45*(3), 889-893. doi: 10.1037/a0014943
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3), 511-524.
- Hinde, R. (1988). Continuities and discontinuities: Conceptual issues and methodological considerations. M. Rutter (Ed.), *Studies of psychosocial risk* içinde (pp. 367-383). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hisli Şahin, N., & Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi, 9*(31), 44-56.
- Karancı, A. N., Alkan N., Akşit B., Sucuoğlu H., & Balta E. (1999). Gender differences in psychological distress, coping, social support and related variables following the 1995 Dinar (Turkey) earthquake. *North American Journal of Psychology, 1*(2), 189-204.
- Kesimci, A. (2003). *Perceived social support, coping strategies and stress-related growth as predictors of depression and hopelessness in breast cancer patients*. Unpublished Masters' Thesis. Middle East Technical University, Ankara, Türkiye.
- Klein, M. (1926). Infant analysis. *The International Journal of Psycho-Analysis, 7*, 31-63.
- Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: Recent studies, changing methodologies, and the concept of conditional strategies. *Human Development, 33*(1), 48-61. doi: 10.1159/000276502
- Main, M., & Goldwyn, R. (1994). *Adult attachment rating and classification system, Version 6.0*. Unpublished Manuscript, University of California, Berkeley.

- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological Inquiry*, 18(3), 139–156. doi: 10.1080/10478400701512646.
- Ravitz, P., Maunder, R., Hunter, J., Sthankiya, B., & Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(4), 419-432. doi: 10.1016/j.jpsychores.2009.08.006
- Rodrigues-Doohlab, L. Zevallos, A., Turan, B. & Green, J. (2003, April). *Attachment scripts across cultures*. Paper presented at the meeting of the SRCD. Available at www.psychology.sunysb.edu/attachment/srcd2003/posters/srcd2003_rodrigues.pdf
- Safran, J. D. (1990). Towards a refinement of cognitive therapy in light of interpersonal theory: I. Theory. *Clinical Psychology Review*, 10(1), 87-105. doi: 10.1016/0272-7358(90)90108-M
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., & Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 1-11.
- Sezgin, N., Baştuğ, G., Karaağaç, S. Y., Yılmaz, B. (2017). Wechsler Yetişkinler İçin Zekâ Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R) Türkiye standardizasyonu: Ön çalışma. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 451-480.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S., Oriña, M. M., & Grich, J. (2002). Working models of attachment, support giving, and support seeking in a stressful situation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(5), 598-608.
- Steele, R. D., Waters, T. E., Bost, K. K., Vaughn, B. E., Truitt, W., Waters, H. S., Booth-LaForce, C., & Roisman, G. I. (2014). Caregiving antecedents of secure base script knowledge: A comparative analysis of young adult attachment representations. *Developmental Psychology*, 50(11), 2526-2538. doi: 10.1037/a0037992
- Steiner, M. C., Arjomand, M., & Waters, H. S. (2003). *Adolescent representations of close relationships: Organized around a secure base script?* (poster). Society Research Child Development. Tampa, Florida.
- Thompson, R. A., & Raikes, H. A. (2003). Toward the next quarter-century: Conceptual and methodological challenges for attachment theory. *Development and Psychopathology*, 15(3), 691-718. doi: 10.1017/S0954579403000348
- Vaughn, B. E., Verissimo, M., Coppola, G., Bost, K. K., Shin, N., & Korth, B. (2006). Maternal attachment script representations: Longitudinal stability and associations with stylistic features of maternal narratives. *Attachment and Human Development*, 8(3), 199-208. doi: 10.1080/14616730600856024
- Warren, S. L., Bost, K. K., Roisman, G. I., Siltan, R. L., Spielberg, J. M., Engels, A.S., Choi, E., Sutton, B. P., Miller, G. A., & Heller, W. (2010). Effects of adult attachment and emotional distractors on brain mechanisms of cognitive control. *Psychological Science*, 21(12), 1818-1826. doi:10.1177/0956797610388809
- Waters, T. E., Bosmans, G., Vandevivere, E., Dujardin, A., & Waters, H. S. (2015). Secure base representations in middle childhood across two Western cultures: Associations with parental attachment representations and maternal reports of behavior problems. *Developmental Psychology*, 51(8), 1013-1025. doi: 10.1037/a0039375
- Waters, E., Corcoran, D., & Anafarta, M. (2005). Attachment, other relationships, and the theory that all good things go together. *Human Development*, 48(1-2), 80-84. doi: 10.1159/000083217

- Waters, E., Crowell, J., Elliott, M., Corcoran, D., & Treboux, D. (2002). Bowlby's secure base theory and the social/personality psychology of attachment styles: Work (s) in progress. *Attachment and Human Development*, 4(2), 230-242. doi: 10.1080/14616730210154216
- Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J., & Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child Development*, 71(3), 684-686.
- Waters, H. S., & Rodrigues-Doolabh, L. (2001, April). *Are attachment scripts the building blocks of attachment representations?* Paper presented at the meeting of the SRCD. Available at: [www.psychology.sunysb.edu / attachment/ srcd2001/srcd2001.htm](http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/srcd2001/srcd2001.htm)
- Waters, H. S., & Waters, E. (2006). The attachment working models concept: Among other things, we build script-like representations of secure base experiences. *Attachment and Human Development*, 8(3), 185-197. doi: 10.1080/14616730600856016
- Wechsler, D. (1981). *Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised*. Psychological Corp., NewYork.
- Winnicott, D. W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena. *International Journal of Psycho-Analysis*, 34, 89-97.
- Young, J. E. (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach* (3rd ed.). Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Zimet, G. D., Dahlen, N. W., Zimet, S. G., & Forley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Percieved Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-45.

Yazar Notu

Bu makale yazara ait; “*The psychometric qualities of the knowledge of secure base script-prompt word outline method: Multi-sample evaluation of the validity and the reliability. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, (2007)*” tez çalışmasından güncellenerek üretilmiştir.

Teşekkür: Doktora araştırmam süresince değerli desteğini yol göstericiliğini esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. A. Nuray Karancı'ya ve bilgi birikimlerini bütün içtenlikleriyle benimle paylaşan Prof. Dr. Harriet Salatas Waters ve Prof. Dr. Everett Waters'a en samimi teşekkürlerimi sunarım.

Assessment of Internalized Early Attachment Experience through Scripts: Turkish Adaptation of the Attachment Script Assessment Procedure

Summary

Attachment theory has been one of the most intriguing topic in the literature not only because it provided a new understanding for the nature of mother-infant bond but also it provided an explanation for the mechanism of internalization of the early experiences with the mother. Bowlby (1969) introduced the term “Internal Working Models of Attachment” (IWM) referring to internalized and generalized cognitive representations of early attachment experiences which organize behaviors and expectations in close relationships from ‘cradle to grave’. Despite the great contribution to the literature, IWMs were criticized because of being too broad and abstract as a theoretical concept (Hinde, 1988, Thompson, 2008). This ambiguity led researchers to operationalize and assess IWMs in many different ways but still left the basic question unanswered: What is the cognitive underpinnings of early attachment representations? Waters and Waters (2006) has introduced the term “secure base scripts” as temporal-causal representation of secure base use and support. To assess individual differences, Waters and Rodrigues-Doolabh (2001) developed the Attachment Script Assessment (ASA); a word prompt procedure of which individuals required to construct narratives using 12 words given in orders suggesting a prototypical secure base story line. ASA based on the assumption that if an individual had experienced a consistent and coherent secure base support early in life then his or her script should be complete, readily accessible and provide framework to organize information in relevant situations. Thus, individuals were thought to reflect their knowledge of secure base and organize prompt words in ASA to construct narratives accordingly. For the last decade several research has provided strong support for the validity of the ASA procedure, showing that secure base script knowledge is stable over time (Vaughn et.al., 2006), across cultures (Rodrigues-Doolabh, et.al., 2003), strongly correlated with maternal responsiveness (Coppola et.al., 2006), classifications on Adult Attachment Interview (Main & Goldwyn, 1998), and even physiological responses to infant distress (Groh & Roisman, 2009).

In the light of this recent developments, the current study aimed to adapt ASA procedure to Turkish culture. For this purpose, three different samples (university sample, adult non-clinical sample & clinical sample) were included in the study considering the applicability of various validity tests. Accordingly, the study was completed with 97 university students between the ages of 18 and 23, 53 healthy adults between the ages of 20 and 50, and 47 psychiatry patients between the ages of 18 and 58, which made 197 participants in total. Results revealed a satisfactory level of test-retest and interrater reliability. The high levels of correlation between the four narratives focusing on different attachment relationships has

been considered as supporting the structural validity of ASA. Divergent validity was presented by showing the lack of significant correlation between the scores of ASA and Weschler Adult Intelligence Scale (WAIS-R) supporting that the BSD is not a measure of intellectual ability. In support of convergent validity, the level knowledge of secure base was found to be negatively correlated with psychological symptoms and attachment anxiety also, positively correlated with perceived social support, seeking social support and focusing on problem solving as ways of coping with stress. Lastly, the discriminant validity of ASA was tested with two adult samples (clinical & non-clinical) matched by age, sex, and the level of education. Results revealed that the clinical sample of adults who were diagnosed as having depressive and/or anxiety disorders within the last 6 months could be discriminated from non-clinical adult sample satisfactorily.

In general, the results of the current study have supported the reliability and validity of the ASA-Turkish version. Future research to assess the correlation of ASA-Turkish version with behavioral assessments, such as maternal sensitivity and/or children attachment behaviors, will be helpful for further support of validity.

Beyond being a new assessment tool, by providing an alternative perspective to understand the cognitive underpinnings of the attachment representations, ASA has become an intriguing method not only for attachment but also for cognitive therapy literature. It has been discussed that conceptualizing and assessing attachment representations as cognitive secure base scripts may offer alternative answers to some questions that are still be sought in cognitive therapies (Bosmans, 2016).